

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē kiṣkindhākāṇḍē

॥ pañcaviṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ pañcaviṃśaḥ sargaḥ ॥

salakṣmaṇēna śrīrāmēṇa sugrīvasya tārāyā aṅgadasya ca
prabōdhanam vālinō dāhasaṃskārārtham prēraṇam ca tadanu
tārāprabhṛtibhiḥ saha sarvairvānarairvālinah śavasya
śmaśānabhūmau nayanamaṅgadēna tasya dāhasaṃskārasya
sampādanam tadartham jalāñjalīnām dānam ca

sa sugrīvam ca tārām ca
sāṅgadām sahalakṣmaṇaḥ |
samānaśōkaḥ kākutsthaḥ
sāntvayannidamabravīt ॥ 4.25.1 ॥

na śōkaparitāpēna
śrēyasā yujyatē mṛtaḥ |
yadatrānantaram kāryam
tat samādhātumarhatha ॥ 4.25.2 ॥

lōkavṛttamanuṣṭhēyam
kṛtam vō bāṣpamōkṣaṇam |
na kālāduttaram kiñcit
karmaśakyamupāsitum ॥ 4.25.3 ॥

niyatih kāraṇaṃ lōkē
 niyatih karmasādhanam |
 niyatih sarvabhūtānāṃ
 niyōgēṣviha kāraṇam || 4.25.4 ||

na kartā kasyacit kaści -
 nniyōgē nāpi cēśvaraḥ |
 svabhāvē vartatē lōka -
 stasya kālaḥ parāyaṇam || 4.25.5 ||

na kālaḥ kālamatyēti
 na kālaḥ parihīyatē |
 svabhāvaṃ ca samāsādya
 na kaścidativartatē || 4.25.6 ||

na kālasyāsti bandhutvaṃ
 na hēturna parākramaḥ |
 na mitrajñātisambandhaḥ
 kāraṇaṃ nātmanō vaśaḥ || 4.25.7 ||

kiṃ tu kālapariṇāmō
 draṣṭavyaḥ sādhu paśyatā |
 dharmasācārthaśca kāmaśca
 kālakramasamāhitāḥ || 4.25.8 ||

itaḥ svāṃ prakṛtiṃ vālī
 gataḥ prāptaḥ kriyāphalam |
 sāmādānārthasamyōgaiḥ
 pavitraṃ plavagēśvaraḥ || 4.25.9 ||

svadharmasya ca saṃyōgā -
 jitastēna mahātmanā |
 svargaḥ parigrhītaśca
 prāṇānaparirakṣatā || 4.25.10 ||

ēṣā vai niyatih śrēṣṭhā
 yāṃ gatō hariyūthapaḥ |
 tadalaṃ paritāpēna
 prāptakālamupāsyatām || 4.25.11 ||

vacanāntē tu rāmasya
 lakṣmaṇaḥ paravīrahā |
 avadat praśritaṃ vākyaṃ
 sugrīvaṃ gatacētasam || 4.25.12 ||

kuru tvamasya sugrīva
 prētakāryamanantaram |
 tārāṅgadābhyāṃ sahitō
 vālinō dahanam prati || 4.25.13 ||

samājñāpaya kāṣṭhāni
 śuṣkāṇi ca bahūni ca |
 candanāni ca divyāni
 vāliṣaṃskāraḥkārāṇāt || 4.25.14 ||

samāśvāsaya dīnaṃ tva -
 maṅgadaṃ dīnacētasam |
 mā bhūrbālīśabuddhistvaṃ
 tvadadhīnamidaṃ puram || 4.25.15 ||

aṅgadastvānayanmālyaṃ
 vastrāṇi vividhāni ca |
 ghṛtaṃ tailamathō gandhān
 yaccātra samanantaram || 4.25.16 ||

tvaṃ tāra śibikāṃ śīghra -
 mādāyāgacchasambhramāt |
 tvarā guṇavatī yuktā
 hyasmin kālē viśēṣataḥ || 4.25.17 ||

sajjībhavantu plavagāḥ
 śibikāvāhanōcitāḥ |
 samarthā balinaścaiva
 nirhariṣyanti vālinam || 4.25.18 ||

ēvamuktvā tu sugrīvaṃ
 sumitrānandavardhanaḥ |
 tasthau bhrātṛsamīpasthō
 lakṣmaṇaḥ paravīrahā || 4.25.19 ||

lakṣmaṇasya vacaḥ śrutvā
 tāraḥ sambhrāntamānasaḥ |
 pravivēśa guhāṃ śīghraṃ
 śibikāsaktamānasaḥ || 4.25.20 ||

ādāya śibikāṃ tāraḥ
 sa tu paryāpatat punaḥ |
 vānarairuhyamānāṃ tāṃ
 sūrairudvahanōcitaiḥ || 4.25.21 ||

divyāṃ bhadrāsanayutāṃ
 śibikāṃ syandanōpamām |
 pakṣikarmabhirācitrāṃ
 drumakarmavibhūṣitām || 4.25.22 ||

ācitāṃ citrapattībhiḥ
 suniviṣṭāṃ samantataḥ |
 vimānamiva siddhānām
 jālavātāyanāyutām || 4.25.23 ||

suniyuktāṃ viśālāṃ ca
 sukṛtāṃ śilpibhiḥ kṛtām |
 dāruparvatakōpētāṃ
 cārukarmapariṣkṛtām || 4.25.24 ||

varābharaṇahāraiśca
 citramālyōpaśōbhitām |
 guhāghanasañchannām
 raktacandanabhūṣitām || 4.25.25 ||

puṣpaughaiḥ samabhicchannām
 padmamālābhirēva ca |
 taruṇādityavarṇābhi -
 rbhrājamānābhirāvṛtām || 4.25.26 ||

īdṛśiṃ śibikāṃ dṛṣṭvā
 rāmō lakṣmaṇamabravīt |
 kṣipraṃ vinīyatāṃ vālī
 prētakāryaṃ vidhīyatām || 4.25.27 ||

tatō vālinamudyamya
 sugrīvaḥ śibikāṃ tadā |
 ārōpayata vikrōśa -
 nnaṅgadēna sahaiva tu || 4.25.28 ||

ārōgya śibikāṃ caiva
 vālinam gatajīvitam |
 alaṅkārāiśca vividhai -
 rmālyairvastraiśca bhūṣitam || 4.25.29 ||

ājñāpayat tadā rājā
 sugrīvaḥ plavagēśvaraḥ |
 aurdhavadēhikamāryasya
 kriyatāmanukūlataḥ || 4.25.30 ||

viśrāṇayantō ratnāni
 vividhāni bahūni ca |
 agrataḥ plavagā yāntu
 śibikā tadanantaram || 4.25.31 ||

rājñāmṛddhiviśēṣā hi
 dṛśyantē bhuvi yādṛśāḥ |
 tādṛśairiha kurvantu
 vānarā bhartṛsatkriyām || 4.25.32 ||

tādṛśam vālinaḥ kṣipraṃ
 prākurvannaurdhavadēhikam |
 aṅgadam parirabhyāśu
 tāraprabhṛtayastathā || 4.25.33 ||

krōśantaḥ prayayuḥ sarvē
 vānarā hatabāndhavāḥ |
 tataḥ praṇihitāḥ sarvā
 vānaryō'sya vaśānugāḥ || 4.25.34 ||

cukruśurvīravīrēti
 bhūyaḥ krōśanti tāḥ priyam |
 tārāprabhṛtayaḥ sarvā
 vānaryō hatabāndhavāḥ || 4.25.35 ||

anujagmuśca bhartāraṃ
 krōśantyaḥ karuṇasvanāḥ |
 tāsāṃ ruditaśabdēna
 vānarīṇāṃ vanāntarē || 4.25.36 ||

vanāni girayaścaiva
 vikrōśantīva sarvataḥ |
 pulinē girinadyāstu
 viviktē jalasaṃvṛtē || 4.25.37 ||

citāṃ cakruḥ subahavō
 vānarā vanacāriṇaḥ |
 avarōpya tataḥ skandhā -
 cchibikāṃ vānarōttamāḥ || 4.25.38 ||

tasthurēkāntamāśritya
 sarvē śōkaparāyaṇāḥ |
 tatastārā patim dṛṣṭvā
 śibikātalaśāyinam || 4.25.39 ||

ārōpyāṅkē śirastasya
 vilalāpa suduḥkhitā |
 hā vānaramahārāja
 hā nātha mama vatsala || 4.25.40 ||

hā mahārha mahābāhō
 hā mama priya paśya mām |
 janaṃ na paśyasīmaṃ tvaṃ
 kasmācchōkābhipīḍitam || 4.25.41 ||

prahr̥ṣṭamiha tē vaktraṃ
 gatāsōrapi mānada |
 astārkasamavarṇaṃ ca
 dr̥śyatē jīvatō yathā || 4.25.42 ||

ēṣa tvāṃ rāmarūpēṇa
 kālaḥ karṣati vānara |
 yēna sma vidhavāḥ sarvāḥ
 kṛtā ēkēṣuṇā raṇē || 4.25.43 ||

imāstāstava rājendra
 vānaryō'plavagāstava |
 pādairvikṛṣṭamadhvāna -
 māgatāḥ kiṃ na budhyasē || 4.25.44 ||

tavēṣṭā nanu caivēmā
 bhāryāścandranibhānanāḥ |
 idānīṃ nēkṣasē kasmāt
 sugrīvaṃ plavagēśvara || 4.25.45 ||

ētē hi sacivā rājaṃ -
 stāraprabhṛtayastava |
 puravāsijanaścāyaṃ
 parivārya viṣīdati || 4.25.46 ||

visarjayainān sacivān
 yathāpuramarindama |
 tataḥ krīḍāmahē sarvā
 vanēṣu madanōtkatāḥ || 4.25.47 ||

ēvaṃ vilapatim tārāṃ
 patisōkaparivṛtām |
 utthāpayanti sma tadā
 vānaryaḥ śōkakarśitāḥ || 4.25.48 ||

sugrīvēṇa tataḥ sārdhaṃ
 sō'ṅgadaḥ pītaṃ rudan |
 citāmārōpayāmāsa
 śōkēnābhiplutēndriyaḥ || 4.25.49 ||

tatō'gniṃ vidhivad dattvā
 sō'pasavyaṃ cakāra ha |
 pītaṃ dīrghamadhvānaṃ
 prasthitaṃ vyākulēndriyaḥ || 4.25.50 ||

saṃskṛtya vāliṇaṃ taṃ tu
 vidhivat plavagarśabhāḥ |
 ājagmurudakaṃ kartuṃ
 nadīm śubhajalām śivām || 4.25.51 ||

tatastē sahitāstatra

hyaṅgadaṃ sthāpya cāgrataḥ |

sugrīvatārāsahitāḥ

siṣicurvānarā jalam || 4.25.52 ||

sugrīvēṇēva dīnēna

dīnō bhūtvā mahābalaḥ |

samānaśōkaḥ kākutsthaḥ

prētakāryāṅyakārayat || 4.25.53 ||

tatō'tha taṃ vālinamagryapauruṣaṃ

prakāśamikṣvākuvarēṣuṇā hatam |

pradīpya dīptāgnisamaujasam tadā

salakṣmaṇaṃ rāmamupēyivān hariḥ || 4.25.54 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē

kiṣkindhākāṇḍē pañcaviṃśaḥ sargaḥ ||